

Kolme Tartu gümnaasiumi õpilaste suhtumine elundidoonorlusse

Mia Merili Laisaar¹, Tanel Laisaar^{2, 3, 4}, Kaja-Triin Laisaar⁴

Eesti Arst 2026;
105(8):356–363

Saabunud toimetusse:
01.04.2026
Avaldamiseks vastu võetud:
04.05.2026
Avaldatud internetis:
23.08.2026

¹ Tartu Ülikool (arstiteaduse
üliõpilane),

² Tartu Ülikooli Kliinikumi
kopsukliinik,

³ Tartu Ülikooli kliinilise
meditsiini instituudi
kopsukliinik,

⁴ Tartu Ülikooli
peremeditsiini ja
rahvatervishoiu instituut

Kirjavahetajaautor:
Mia Merili Laisaar
mia.merili.laisaar@ut.ee

Võtmesõnad:
elundidoonorlus,
siirdamine, suhtumine,
gümnaasiumiõpilased,
küsitlusuuring

Eesti Arstiteadusüli-
õpilaste Seltsi ja ajakirja
Eesti Arst 2025/2026.
õppeaasta artiklikonkur-
sile „Minu esimene
publikatsioon“ esitatud
töö.

Taust. 2026. aasta andmetel on Eestis elundidoonorluse elektroonse tahteavalduse täitnud vaid 5,2% täisealisest rahvastikust, mistõttu võtab potentsiaalse doonori elupuhuse tahte väljaselgitamine aega.

Eesmärk. Uurimistöö eesmärk oli kaardistada täisea piiril olevate Eesti noorte suhtumine elundidoonorlusesse ning saada ülevaade sellega seotud teguritest. Teisene eesmärk oli suurendada noorte teadlikkust elundidoonorlusest, juhtides teemale tähelepanu.

Metoodika. 30.11.2023–19.03.2024 viidi Tartus Hugo Treffneri, Miina Härma ja Jaan Poska Gümnaasiumi õpilaste seas läbi veebipõhine küsitlusuuring. Uuringuküsimustiku koostamisel võeti aluseks varem Eestis täiskasvanute uuringus kasutatud küsimustik.

Tulemused. Uuringus osales kaasatud koolides õppinud 1439 õpilasest 692 (osalusmäär 48%). Oma teadmisi elundidoonorlusest ja siirdamisest hindasid heaks või väga heaks 13%, väheheks 46% ja mõõdukaks 39% osalenuist. Kõige enam vastanuist (91%) teadis, et inimesele saab siirata neeru.

Võimaliku doonorelundi siirdamisega endale surnud doonorilt oleks nõus 83% ja elus doonorilt 74%, samas kui doonorelundi võimaliku loovutamise surma järel nõustuks 68% vastanutest. Organidoonorlusega seoses täheldati mitmeid väärarusaamu.

Täisealistest vastanutest oli täitnud tahteavalduse 21%, nõustudes võimaliku organidoonorlusega surma järel.

Järeldused. Gümnaasiumiõpilaste teadmised elundidoonorlusest ja siirdamisest on piiratud ning see mõjutab ka nende suhtumist, mis oli valdavalt siiski pooldav. Kui paljudes esitatud küsimustes täis- ja alaealiste õpilaste vastused ei erinenud, on täisealised oma teadmiste suhtes enesekriitilisemad, kuid on samas teema vastu siiski suuremat huvi üles näidanud.

Maaailma Terviseorganisatsiooni definitsiooni kohaselt mõistetakse siirdamise (transplantatsioon) all inimese rakkude, kudede või elundite ülekandmist (siirdamist) doonorilt retsiptiendile eesmärgiga taastada organismi talitlus. Doonor on elus või surnud inimene, kes on rakkude, kudede või elundite allikaks siirdamise eesmärgil (1).

Eestis saab eluajal elundeist annetada vaid neeru, seega on üldjuhul elundidoonoriks inimene, kellel on tuvastatud ajusurm – peaaegu puudub verevarustus ning ajutegevus on täielikult ja tagasipöördumatult lõppenud (2).

Elundi loovutamise eelduseks on inimese teadlikkus ja pooldav suhtumine elundidoonorlusse. Kuna enamikul juhtudest on potentsiaalne elundi loovutaja ajusurmas ega saa oma tahet enam avaldada, tuleb

välja selgitada tema eluajal avaldatud seisukoht. Eestis on võimalik oma tahe kirja panna terviseportaali (riiklik elektroonne süsteem) alajaotuses „Minu tahteavaldused“. Tahteavaldust saab täita täisealiseks ehk 18aastaseks saades (3), kui teovõime ei ole piiratud. Teine võimalus on inimese elupuhune tahe välja selgitada tema lähedastega rääkides. Lähedastel võib aga ootamatu ja kurva olukorra tõttu olla raske esindada potentsiaalse doonori soovi, kuna ülekaalus võivad olla isiklikud tunded ja arvamused. 2026. aasta andmetel oli Eestis elundidoonorluse elektroonse tahteavalduse täitnud vaid 5,2% täiskasvanutest (58 017 inimest), mistõttu võtab potentsiaalse doonori elupuhuse tahte väljaselgitamine üldjuhul palju aega (4; V. Pall, kirjavahetus, 2026). Võimalikult suure osa rahvastiku tahte

teadaolek (ja selle elektroonne kättesaadavus) muudaks siirdamised sujuvamaks – aitaks kokku hoida tervishoiutöötajate aega ja energiat. Tahteavalduse elupuhuse täitmise eelduseks on aga elundidoonorluse kohta teadmiste olemasolu, sealhulgas väärarusaamade puudumine. Selleks, et suurendada Eestis teadlikkust elundidoonorlusest, on kõigepealt vaja kaardistada Eesti inimeste teadmised, suhtumine ja seda potentsiaalselt mõjutavad tegurid, et siis vastavat teavitustööd võimalikult täpselt sihtida.

Uuringu põhieesmärk oli välja selgitada täisea piiril olevate Eesti gümnaasiumiõpilaste teadmised ja suhtumine elundidoonorlusesse, võimalikud elundi loovutamisega mittenõustumise põhjused ning saada ülevaade sellega seotud teguritest. Kaudne eesmärk oli ka suurendada noorte teadlikkust elundidoonorlusest sellele teemale tähelepanu juhtides.

METOODIKA

Artikkel tugineb Hugo Treffneri Gümnaasiumis läbi viidud Eesti riiklikus gümnaasiumi õppekavas ette nähtud uurimistööle. Kolme Tartu gümnaasiumi – Hugo Treffneri Gümnaasiumi (HTG), Miina Härma Gümnaasiumi (MHG) ja Jaan Poska Gümnaasiumi (JPG) – õpilaste seas viidi läbi veebipõhine küsitlusuuring. Valiti kolm gümnaasiumi, hinnates kavandatava töö mahtu ning uurimistöö läbiviija võimalusi tagada küsitlusuuringu tulemuste üldistamiseks vajalik võimalikult kõrge osalusmäär.

Küsitlusuuringu mugavusvalim moodustati gümnaasiumiastme õpilastest. Uuringu läbiviimise ajal käis kaasatud koolides juhtkondadelt saadud andmeil kokku 1439 gümnaasiumiõpilast, sealhulgas HTGs 532, MHGs 330 ja JPGs 577 õpilast ning uuringus osalemise kutse saadeti õppeinfosüsteemi Stuudium kaudu kõigile õpilastele. Uuringu läbiviimiseks oma kooli (HTG) õpilaste seas uurijal kooli juhtkonnalt eraldi luba vaja ei olnud. Teistest koolidest saadi juhtkonna nõusolek e-kirja teel. Uuringus osalemine oli vabatahtlik ning uuringuandmed koguti anonüümselt, piirdudes isikuandmetest gümnaasiumi nime ja õpilase vanusega (vastusevariandid: ala- või täisealine), mille põhjal ei olnud võimalik vastanu isikut kindlaks teha. Elektroonselt läbi viidud uuringu küsimustiku sissejuhatuses oli öeldud, et küsimustele vastamisega

kinnitab vastaja oma nõusolekut uuringus osaleda.

Uuringuküsimustiku koostamisel võeti aluseks küsimustik, mida oli kasutatud Rakendusuuringute Keskuse CENTAR 2019. aastal Eesti elanikkonna seas läbi viidud uuringus „Inimeste hoiakud otsustusvõimetus seisundis oleva patsiendi eest teavitatud nõusoleku andmisel tervishoiuteenuse osutamiseks ning rakkude, kudede ja elundite doonorluse suhtes“ (5). Läbi kaaluti küsimustiku kõik käesoleva uuringu eesmärgiga haakuvad küsimused ja vastusevariandid. Kokkuvõttes lühendati CENTARi küsimustikku, et optimeerida vastamisele kuluvat aega ning seega tagada gümnaasiumiõpilaste võimalikult kõrge osalusmäär.

Uuringuküsimustik koosnes 14 valikvastustega küsimusest, millest 13 olid kohustuslikud ja üks vabatahtlik (põhjuste kohta, miks õpilane ei tahaks olla elundidoonor). Küsimustikku sai täita Google Forms'i veebiplatvormil ning HTG, MHG ja JPG õpilastele edastati vastav link õppeinfosüsteemi Stuudium kaudu. Küsimustikku kontrollisid enne vastajatega jagamist uurimistöö juhendajad ja seda testis neli gümnaasiumiõpilast, et veenduda küsimuste ja vastusevariantide arusaadavuses. Küsiti ka vastaja vanust, jagades vastajad selle alusel kahte kategooriasse (ala- ja täisealised). Püstitati hüpotees, et nende kahe vanuserühma vahel võib esineda erinevusi, kuna Eestis saab elundite loovutamise tahteavaldust täita alates 18. eluaastast (3). Peeti tõenäoliseks, et juba täisealiseks saanud noored võivad olla elundidoonorluse ja siirdamise teemal rohkem mõtisklenud, arutlenud ja/või vastavat infot otsinud. Küsimustiku ülejäänud küsimused puudutasid vastajate teadmisi ja suhtumist. Uuringuküsimustik on esitatud artikli lisana.

Küsimustikule vastamise periood oli kõigis gümnaasiumides kaks nädalat. Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 30.11.2023 kuni 19.03.2024. Eri koolides viidi uuring läbi erineval ajal seetõttu, et uurija saaks andmete kogunemist paremini jälgida. Kõigis koolides saadeti küsimustiku täitmise kohta vastamisperioodi jooksul üks meeldetuletus.

TULEMUSED

Küsitlusuuringus osales kolmest Tartu gümnaasiumist, kus uuringu läbiviimise ajal õppis kokku 1439 õpilast, 692 õpilast –

uuringus osalemise määr oli 48%, sh HTGs 57% (301 õpilast 532st), MHGs 55% (180 õpilast 330st) ning JPGs 37% (211 õpilast 577st).

Uuringus osalenud õpilastest 401 (58%) olid alaealised ja 291 (42%) täisealised. Osalenute vanuseline jaotus kooliti oli sarnane ning vastused uuringus esitatud küsimustele kooliti märkimisväärselt ei erinenud, mistõttu tulemusi koolide kaupa eraldi ei analüüsitud.

Oma teadmisi elundidoonorlusest ja siirdamisest hindasid valdavalt väheks 321 (46%) ja mõõdukaks 269 õpilast (39%). Täisealistest õpilastest oli enesehinnanguliselt kõige suurem osa mõõdukate teadmistega – 127 (44%), alaealiste seas aga väheste teadmistega – 213 (53%). Heaks või väga heaks pidas oma teadmisi kokku 90 (13%) õpilast, sealhulgas 19% täis- ja 9% alaealistest. Vaid ühel alaealisel ja 11 täisealisel õpilasel puudus oma teadmiste suhtes seisukoht.

Elundidoonorluse ja siirdamise kohta ei olnud varem infot otsinud 550 õpilast (79%), täisealiste seas oli nii vastanuid 72%, alaealiste seas 85%.

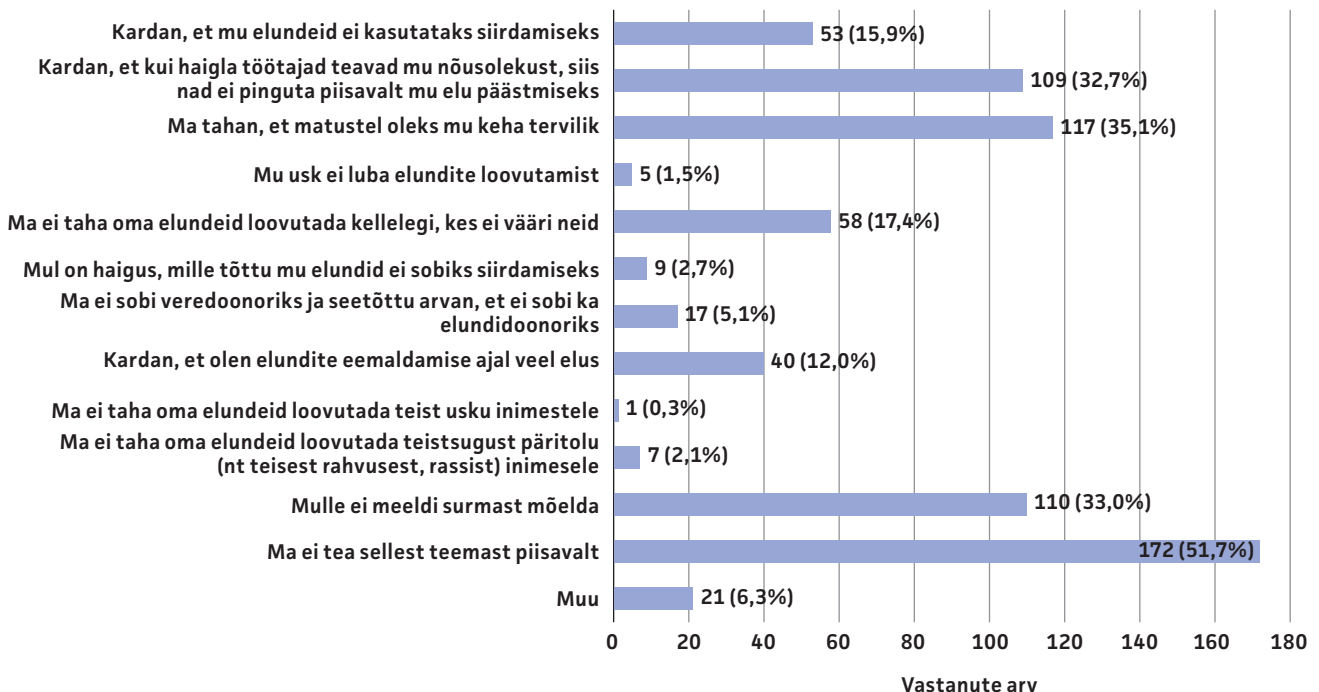
Uuringus osalenud õpilastest 631 (91%) teadis, et inimesele saab siirata neeru. Kõige

vähem (36%) oldi kursis, et inimesele saab siirata kõhunääret. Seda, et siirata saab ka südant, maksa ja kopsu, teadis vastavalt 71%, 68% ja 63% vastanuid; 75 õpilast (11%) vastas, et nad ei oska öelda, milliseid elundeid inimesele siirata saab. Täis- ja alaealiste teadmised erinevate elundite osas märkimisväärselt ei erinenud.

Uuringus osalenud õpilastest 406 (59%) vastas, et neil ei ole oma lähedaste või sõpradega olnud juttu teemal, kas nad oleksid surma järel nõus oma elundeid loovutama. Alaealiste seas oli sel teemal rääkinuid 144 (36%) ja mitterääkinuid 257 (64%) ning see erines täisealiste vastustest, kelle hulgas oli elundite loovutamise teemal rääkinuid 142 (49%) ja mitterääkinuid 149 (51%).

Joonisel 1 on esitatud vastused küsimusele „Mis põhjustel Sa ei oleks nõus oma elundite surmajärgse loovutamisega?“. Tegemist oli vabatahtliku küsimusega (ehk sellele mittevastamisel sai edasi liikuda järgmise küsimuse juurde) ja sellele vastas 692st osalenud õpilasest 333. Vastamisel sai valida mitu vastusevarianti.

Tabelis 1 on esitatud vastused küsimustele, mis puudutasid õpilaste suhtumist elundite saamise ja loovutamisse ning nende lähikonnas olevate elundi saanud või

Joonis 1. Õpilaste vastused küsimusele „Mis põhjustel Sa ei oleks nõus oma elundite surmajärgse loovutamisega?“ Tartu kolmes gümnaasiumis aastatel 2023–2024 läbi viidud elundidoonorlust puudutavas uuringus (n = 333).

Tabel 1. Õpilaste vastused küsimustele seoses suhtumisega võimalikku elundi saamiseni või loovutamiseni surma järel ning varasema kokkupuute kohta organidoonorluse või siirdamisega Tartu kolmes gümnaasiumis aastatel 2023–2024 läbi viidud elundidoonorlust puudutavas uuringus (n = 692)

Küsimus	Jah	Ei	Ei oska öelda
Kui Sa vajaksid elundisiirdamist surnud doonorilt eemaldatud elundiga, kas oleksid sellega nõus?	575 (83,1%)	4 (0,6%)	113 (16,3%)
Kui sa vajaksid elundisiirdamist elusalt doonorilt eemaldatud elundiga, kas oleksid sellega nõus?	509 (73,6%)	19 (2,7%)	164 (23,7%)
Kas oleksid nõus oma elundite surmajärgse loovutamisega?	467 (67,5%)	37 (5,3%)	188 (27,2%)
Kas keegi Sinu lähedastest või sõpradest on olnud elundidoonor?	40 (5,8%)	343 (49,6%)	309 (44,7%)
Kas kellelgi Sinu lähedastest või sõpradest on siiratud doonororgan?	55 (7,9%)	367 (53,0%)	270 (39,0%)

loovutanud inimeste olemasolu. Uuringu tulemused näitasid, et võimaliku doonor-elundi siirdamisega endale oli nõus rohkem vastajaid, kui oli valmis ise elundit surma järel loovutama.

Joonisel 2 on esitatud vastused küsimusele „Kas oled ennast registreerinud elundidoonoriks?“. Täisealistest vastanuist oli tahteavalduse täitnud ja võimaliku elun-

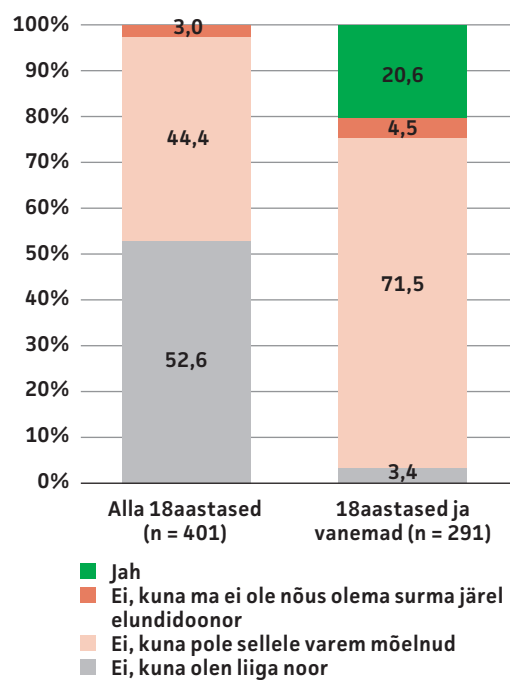
didoonorlusega surma järel nõus 20,6%. Valdav osa tahteavalduse mittetäitnuist ei olnud sellele teemale mõelnud.

ARUTELU

Tervist puudutavate hoiakute ja suhtumiste kujunemisel on noorukiiga oluline, kuna siis inimene küpseb ja kujuneb tema identiteet. Hoiakute ja suhtumise aluseks on teadmised. Kui inimesel elundidoonorluse ja siirdamise kohta teadmisi napib ning ta juhindub valdavalt (sotsiaal)meedias sageli tõest enam kõlapinda leidvatest värvikatest väärarusaamadest, võib see vähendada tema soovi sellesse teemasse süveneda ja asjakohast tõendusmaterjali infot juurde otsida. Nii on tõenäoline, et ta jääb kas teema vastu ükskõikseks või suhtub elundidoonorlusse pigem eitavalt.

Noorukite, sh alaealiste seas on elundidoonorlusse suhtumist hindavaid uuringuid läbi viidud suhteliselt vähe (6, 7). Eelkõige on seda teemat uuritud arstitudengite seas (8), kelle teadlikkus elundidoonorlusest on muude erialade tudengitega võrreldes osutunud üldjuhul paremaks (9).

Tartu gümnaasiumiõpilaste küsitlus-uuringus osalesid kolme gümnaasiumi õpilastest ligikaudu pooled (48%), mistõttu võib saadud tulemusi uurijate hinnangul üldistada kõigile nende gümnaasiumide õpilastele. Tõenäoliselt on käesoleva uuringu tulemusi võimalik üldistada ka laiemalt gümnaasiuminoortele Eestis. Samalaadseis uuringuis meditsiinitudengite seas, kelle puhul võib eeldada suuremat huvi teema vastu ja seega valmisolekut uuringus osaleda, jäid osalusmäärad Marina Iniesta-Sepúlveda jt poolt 2022. aastal avaldatud

Joonis 2. Õpilaste vastused küsimusele tahteavalduse täitmise kohta („Kas oled ennast registreerinud elundidoonoriks?“) Tartu kolmes gümnaasiumis aastatel 2023–2024 läbi viidud elundidoonorlust puudutavas uuringus (n = 692).

süsteemaatilise ülevaate ja metaanalüüsi kohaselt vahemikku 32–100% (8).

Ehkki Eestis on elundeid siiratud juba alates 1970. aastatest ning teema võiks ühiskonnas praeguseks piisava kõlapinnaga olla, selgus, et Tartu kolme gümnaasiumi küsitlusuuringus osalenud õpilastest hindasid peaaegu pooled oma elundidoonorluse ja -siirdamise teadmisi piiratuiks ning enesekriitilisemad olid just täisealised gümnaasiumiõpilased – üle poole neist pidas oma teadmisi vähesteks. Samas sellega, milliseid elundeid üldse siiratakse, olid täis- ja alaealised ühtviisi kursis, nimetades kõige sagedamini neeru, mille siirdamise ajalugu on ka kõige pikem. Seda, et neeru siiratakse, teadsid kõige paremini ka tudengid Türgi Firati Ülikooli meditsiinkoolis läbi viidud uuringus (10).

Tartu gümnaasiumiõpilastest ei olnud valdav osa elundidoonorluse ja siirdamise teema vastu sedavõrd huvi tundnud, et ise vastavat infot otsida. Ilmnes, et täisealised õpilased olid info otsimisel siiski alaealistest veidi aktiivsemad olnud. Uuringust selgus ka, et rohkem kui pooltel õpilastest polnud elundidoonorlus lähedaste või sõpradega jutuks olnud, kuid ka siin ilmnesid vanuselised erinevused – kui täisealistel õpilastel jagunesid jah/ei vastused enam-vähem pooleks, siis alaealistest ei olnud need teemad üldse jutuks tulnud peaaegu kahel kolmandikul. Vanessa Stadlbaueri jt poolt Austrias ning Šveitsis läbi viidud uuringust selgus, et 85% noorukitest, kes on perega varem elundidoonorluse teemat arutanud, on selle kohta ka arvamuse kujundanud ning pigem nõustuksid doonorlusega (7). Samas oli neist elundidoonoriks registreerunud vaid 21% ning nendest, kellel ei olnud perega sel teemal juttu olnud, oli suurem osa selliseid, kes polnud ka organidoonorluse suhtes seisukohta kujundanud (7).

Tartu gümnaasiumiõpilaste seas läbi viidud küsitlusuuringus ilmnenu ealised erinevused võivad olla tingitud sellest, et Eestis saab elundidoonorluse suhtes tahet avaldada alates 18. eluaastast ning nooremate inimeste tähelepanu ei tarvitse see teema seetõttu piisavalt köita. Alaealistest õpilastest tõigi üle poole elundidoonoriks mitteregistreerumise põhjusena välja nooruse ja tunnistas, et ei ole sellele teemale veel mõelnud. Kuigi ka ligi 3/4 täisealistest õpilastest polnud sellele teemale mõelnud, oli neist siiski 21% end juba elundidoonoriks

registreerinud, mis annab võrreldes vastava osakaaluga Eesti täiskasvanud rahvastikus tervikuna (5,2%) (4; V. Pall, kirjavahetus, 2026) lootust, et elundite loovutamist puudutava tahte avaldajate arv võib Eestis tulevikus praeguste noorte arvelt pigem suurenema hakata. Marzena Mikla jt poolt Poolas arstitudengite seas läbiviidud küsitlusuuringus oli end elundidoonoriks registreerinud 31% vastanuist, samas on arstitudengite seas ka teadlikkus doonorlusest parem kui gümnaasiumiõpilaste seas (11).

Selleks, et noorte seas oleks tulevikus rohkem elundidoonorlusega nõustujaid, on aga vaja kummutada mõned elundidoonorluse ja siirdamisega seotud väärarusaamad. Näiteks kartis osa Tartu gümnaasiumiõpilaste seas läbi viidud uuringus osalenuist, et kui haigla personal on teadlik inimese valmisolekust elundeid loovutada, ei pingutata tema elu päästmiseks enam piisavalt või et pärast elundite loovutamist ei ole doonori keha enam terviklik ja see on matusel näha. Esimese võimaluse neist välistavad arstieetika ja Eesti seadused ning paika pandud juhendid (12); teise kohta saab öelda, et tegelikkuses koheldakse surnukeha elundeid eemaldades lugupidavalt ning selle terviklikkus taastatakse ehk väliselt pole aru saada, et inimeselt on elundeid eemaldatud (13). Teistes riikides sellel teemal läbi viidud küsitlusuuringutest on tulnud välja ka väärarusaam, et elundid võidakse eemaldada, kui inimene ei ole tegelikult veel surnud, hirm elundikaubanduse ees ning usulised tõekspidamised (6, 7). Neist viimast mainiti ka Tartus läbi viidud gümnaasiumiõpilaste uuringus, kuid vaid üksikutel juhtudel ning see on seletatav Eesti elanike valdavalt tagasihoidliku religioossusega.

Tartu gümnaasiumiõpilaste seas läbi viidud uuringus peegeldasid õpilaste suhtumist elundidoonorlusse valmisolek surnud või elusalt doonorilt vajaduse korral elund vastu võtta ja ise elundeid loovutada. Ehkki neile küsimustele vastas valdav osa uuringus osalenud gümnaasiumiõpilastest jaatavalt, on siiski huvitav, et valmisolek elundeid vastu võtta oli suurem kui neid loovutada. Neis küsimustes täis- ja alaealiste õpilaste arvamused ei erinenud. Põhjustest, miks ei oldud valmis oma elundeid surma järel loovutama, tõusis kõige rohkem esile teadmiste vähesus. Sarnast tulemust on täheldatud ka teistes riikides läbi viidud uuringutes. Näiteks aktsepteeriks Aust-

rias ja Šveitsis noorukite seas läbiviidud küsitlusuuringu kohaselt 93,7% vastanuist doonororgani juhul, kui tal seda vaja läheks, kuid nende seast 9,1% ei oleks ise nõus olema elundidoonorid (7).

Puudulikud teadmised ja hirmutavad väärarusaamad on oluliseks takistuseks elundidoonorlust toetava hoiaku kujunemisele, mistõttu aitaks siin kaasa Eesti elanikkonna harimine. Üheks võimaluseks oleks elundidoonorluse teema viia just noorteni, isegi juba enne nende täisealiseks saamist, muu hulgas näiteks gümnaasiumis inimeseõpetuse- ja/või bioloogiatundides. Gümnaasiumiõpilased on täiskasvanud või varsti täiskasvanuks saavad inimesed, keda võiks see teema köita rohkem kui varateismelisi, kuna elundidoonorluse tahteavaldust saab Eestis täita 18aastaseks saades. Samuti on gümnaasiumiõpilased teavitustöös õppetöö käigus kergemini kättesaadavad kui töötavad inimesed. Ja kui õpilased arutavad värskest omandatud teadmisi kodus lähedaste ringis, levib asjakohane ja loodetavasti tõendus põhine teave ka teiste inimesteni.

Elundidoonorluse teavitustöö peab aga olema hoolega läbi kaalutud ja kampaaniate mõju tuleb hinnata. Ühes Hispaanias noorukitele suunatud uuringus püstitati hüpotees, et elundidoonorlust käsitleva küsimustiku korduv kasutamine (pärast esmast küsitlust ka 1 kuu ja 6 kuud hiljem) võiks toimida elundidoonorlust toetava kampaaniana ja parandada noorte suhtumist doonorlusse. Arvamusküsimustiku selline kasutamine näitas aga hoopis, et selline meede elundidoonorlust ei edendanud ega avaldanud ka positiivset mõju noorukite suhtumisele elundidoonorlusse – suhtumine doonorlusse isegi halvenes mõnevõrra (6).

JÄRELDUSED

Elundidoonorlusega on kokku puutunud vaid väike osa Eesti gümnaasiumiõpilastest. Teadmised doonorlusest on piiratud ja see mõjutab suhtumist, mis on valdavalt siiski pooldav. Uuringu andmetel on doonoriks registreerunud täiskasvanud gümnaasiumiõpilaste osakaal ligi neli korda suurem kui Eesti täiskasvanud rahvastikus tervikuna. Gümnaasiumiõpilaste seas täiskasvanud ja alaealiste vastanute vahel enamiku uuritud näitajate osas olulisi erinevusi ei täheldatud, kuid et esineb siiski terve rida väärarusaamu, vajab elundidoonorluse teema Eestis jätkuvalt ja läbimõeldult kajastamist.

TÄNUAVALDUS

Autorid soovivad tänada õpetaja Ott Maidret gümnaasiumi ajal uurimistöö juhendamise eest ning Tartu Ülikooli Kliinikumi transplantatsioonikeskuse juhti dr Virge Palli siirdamise ja doonorluse andmete edastamise eest.

SUMMARY

Attitudes towards organ donation of students in three Tartu gymnasiums

Mia Merili Laisaar¹, Tanel Laisaar^{2, 3, 4}, Kaja-Triin Laisaar³

Background. As of 2026, only 5,2% of Estonian adults have filled out the electronic declaration of will regarding organ donation, which means it takes time to determine the lifetime will of a potential donor.

Aims. The aim of the research was to map the attitudes towards organ donation and factors affecting it of people on the verge of adulthood. The secondary goal was to raise awareness of organ donation by drawing attention to the topic.

Methods. A web-based survey was conducted among students from three gymnasiums in Tartu: Hugo Treffner Gymnasium, Miina Härma Gymnasium and Jaan Poska Gymnasium from 30.11.2023 to 19.03.2024. The questionnaire was adapted from a previously used similar study of adults in Estonia.

Results. Out of 1439 students enrolled in the participating schools, 692 took part in the survey (response rate 48%). Thirteen percent rated their knowledge of organ donation and transplantation as good or very good, 46% as limited and 39% as moderate. Most respondents (91%) knew that a kidney can be transplanted.

Eighty-three percent were willing to receive a donor organ from a deceased donor and 74% from a living donor, while 68% would agree to donate their organs after death. Several misconceptions related to organ donation were observed.

Twenty-one percent of adult respondents had completed the declaration of will and consented of being a potential organ donor.

Conclusions. The study indicates that gymnasium students' knowledge about organ donation and transplantation is

¹ University of Tartu (medical student),

² Lung Clinic, Institute of Clinical Medicine, Medical Faculty, University of Tartu,

³ Institute of Family Medicine and Public Health, University of Tartu,

⁴ Lung Clinic, Tartu University Hospital

Correspondence to:

Mia Merili Laisaar
mia.merili.laisaar@ut.ee

Keywords:

organ donation, transplantation, attitudes, gymnasium students, survey

limited, which influences their attitudes, still mostly favourable. While there were no differences to many questions between adult and underage students, adult respondents were more critical about their knowledge and showed greater interest in the topic.

KIRJANDUS / REFERENCES

1. World Health Organization (2009). Global Glossary of Terms and Definitions on Donation and Transplantation. <https://iris.who.int/handle/10665/341813>.
2. Sõnaveeb. Eesti keele instituut. <https://sonaveeb.ee/search/unif/est/dsall/ajusurm/1/est> (päring tehtud 10.03.2026).
3. Korduma kippuvad küsimused. Tartu Ülikooli Kliinikumi Transplantatsioonikeskus ning Eesti Kudede ja Organite Transplantatsiooni Ühing. <https://www.elundidoonorlus.ee/kusimused-vastused> (päring tehtud 13.03.2026).
4. Eesti Statistikaameti kodulehekülg. https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvastik__rahvastikunaitajad-ja-koosseis__rahvaarv-ja-rahvastiku-koosseis/RV0212/table/tableViewLayout2 (päring tehtud 26.03.2026).
5. Aland L, Vainu V, Järve J, Anspal S. Inimeste hoiakud otsustusvõimeetus seisundis oleva patsiendi eest teavitatud nõusoleku andmisel tervishoiuteenuse osutamiseks ning rakkude, kudede ja elundite doonorluse suhtes. CENTAR 2019. <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/139385>.
6. Antonio Ríos A, López AI, Rigabert M, et al. Usefulness of an organ donation opinion survey as a tool to promote organ donation among the adolescent population. *Transplant International* 2021;34:2138–45.
7. Stadlbauer V, Zink C, Likar P, Zink M. Family discussions and demographic factors influence adolescent's knowledge and attitude towards organ donation after brain death: a questionnaire study. *BMC Medical Ethics* 2020;21:57.
8. Iniesta-Sepúlveda M, López-Navas AI, Gutiérrez PR, Ramírez P, Ríos A. The Willingness to Donate Organs in Medical Students From an International Perspective: A Meta-Analysis. *Transpl Int* 2022;35:10446.
9. Sinda I, Lehto P, Koivusalo AM, Sälkiö S, Stauffer HM, Ala-Kokko T. Undergraduate medical, health science, and technical students' attitudes and knowledge on organ donation and transplantation. *BMC Medical Education* 2025;25:722.
10. Ozturk Kaygusuz T, Pirincci E. Evaluation of the opinions and knowledge of medical school students on organ donation and transplantation. *Turk J Gastroenterol* 2021;32:790–800.
11. Mikla M, Cybulska AM, Schneider-Matyka D, et al. A Multicentre Study of the Attitude of Medical Students towards Organ Donation and Transplantation in Poland. *Int J Environ Res Public Health* 2023;20:3711.
12. Rakkude, kudede ja elundite hankimise, käitlemise ja siirdamise seadus (29.01.2015). RT I, 26.02.2015, 1. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019132?leiaKehtiv>.
13. 8 müüti elundidoonorlusest. Tervisekassa; 2020. <https://www.tervisekassa.ee/blogi/8-muuti-elundidoonorlusest> (päring tehtud 10.03.2026).

Lisa 1. Uuringuküsimustik

Millises koolis Sa õpid?*

- ☐ Hugo Treffneri Gümnaasium
- ☐ Miina Härma Gümnaasium
- ☐ Jaan Poska Gümnaasium

Kui vana Sa oled?*

- ☐ Alla 18aastane
- ☐ 18aastane või vanem

Milliseks hindad oma teadmisi elundidoonorlusest ja siirdamisest?*

- ☐ Väga head
- ☐ Head
- ☐ Mõõdukad
- ☐ Vähesed
- ☐ Ei oska öelda

Kas oled elundidoonorluse ja siirdamise kohta infot otsinud?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei

Kas tead, milliseid elundeid saab inimesele siirata? Vali kõik sobivad vastused.*

- ☐ Neer
- ☐ Maks
- ☐ Kõhunäär
- ☐ Süda
- ☐ Kops
- ☐ Ei oska öelda

Kas oled rääkinud lähedaste või sõpradega sellest, kas Sa oleksid nõus enda elundite surmajärgse loovutamise kohta?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei

Kas lähedased või sõbrad on rääkinud Sinuga sellest, kas nad oleksid nõus oma elundite surmajärgse loovutamise kohta?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei

Kui Sa vajaksid elundisiirdamist surnud doonorilt eemaldatud elundiga, kas oleksid sellega nõus?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Kui Sa vajaksid elundisiirdamist elusalt doonorilt eemaldatud elundiga, kas oleksid sellega nõus?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Kas oleksid nõus oma elundite surmajärgse loovutamisega?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Mis põhjustel Sa ei oleks nõus oma elundite surmajärgse loovutamisega?

- ☐ Kardan, et mu elundeid ei kasutataks siirdamiseks
- ☐ Kardan, et kui haigla töötajad teavad mu nõusolekust, siis nad ei pinguta piisavalt mu elu päästmiseks
- ☐ Ma tahan, et matustel oleks mu keha terviklik
- ☐ Mu usk ei luba elundite loovutamist
- ☐ Ma ei taha oma elundeid loovutada kellelegi, kes ei vääri neid
- ☐ Mul on haigus, mille tõttu mu elundid ei sobiks siirdamiseks
- ☐ Ma ei sobi veredoonoriks ja seetõttu arvan, et ei sobi ka elundidoonoriks
- ☐ Kardan, et olen elundite eemaldamise ajal veel elus
- ☐ Ma ei taha oma elundeid loovutada teist usku inimesele
- ☐ Ma ei taha oma elundeid loovutada teistsugust päritolu (nt teisest rahvusest, rassist) inimesele
- ☐ Mulle ei meeldi surmast mõelda
- ☐ Ma ei tea sellest teemast piisavalt
- ☐ Muu

Kas keegi Sinu lähedastest või sõpradest on olnud elundidoonor?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Kas kellelegi Sinu lähedastest või sõpradest on siiratud doonororgan?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei
- ☐ Ei oska öelda

Kas oled ennast registreerinud elundidoonoriks?*

- ☐ Jah
- ☐ Ei, kuna olen liiga noor
- ☐ Ei, kuna pole sellele varem mõelnud
- ☐ Ei, kuna ma ei ole nõus olema surmajärgselt elundidoonor

* Kohustuslik väli